

Naslov članka/Article:

INTERVJU PRI POUKU ZGODOVINE NA SREDNJI TEHNIŠKI ŠOLI

INTERVIEW IN SECONDARY TECHNICAL SCHOOL HISTORY CLASS

Avtor/Author:

Kristina Vrtovec Repič

DOI:

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Zgodovina v šoli št. 2/2018, letnik 26

ISSN 1318-1416

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2018

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/zgodovina-v-soli/>

Kristina Vrtovec Repič
Šolski center Nova Gorica

INTERVJU PRI POUKU ZGODOVINE NA SREDNJI TEHNIŠKI ŠOLI

Prihod tankov JLA na mednarodni mejni prehod Vrtojba.*
(Foto: Miško Kranjec.)

Kristina Vrtovec Repič
The School Center of Nova Gorica

INTERVIEW IN SECONDARY TECHNICAL SCHOOL HISTORY CLASS

POVZETEK

V članku se ukvarjam z metodo zgodovinskega intervjuja in njegovo uporabo na srednji strokovni šoli. Zgodovinski intervju pri pouku izvedem s tako rekoč vsako generacijo dijakov in vedno znova ugotavljam, da gre za odlično učno metodo, ki dijake obogati na različnih področjih. Intervju dijakom omogoča izkušnjo dela z zgodovinskimi viri, pridobljeno znanje pri pouku pa tako konkretizirajo in nadgradijo. Pri dijakih tudi vzbuja empatijo in spoštovanje do udeležencev različnih zgodovinskih dogodkov. Pomembno je tudi, da se učijo sklepati o vplivu širšega zgodovinskega dogajanja na posameznika in o možnostih ravnanja, ki jih ima posameznik v določenih zgodovinskih okoliščinah.

Ključne besede: didaktika zgodovine, zgodovinski intervju, ustni viri, jugoslovanska kriza v 80. letih, osamosvojitve Slovenije

ABSTRACT

The article focuses on the method of a historical interview and its application in a secondary vocational school. The author assigns the task of conducting a historical interview to practically every generation of students and each time comes to the conclusion that it is in fact an excellent learning method which enriches students in various ways. By conducting an interview, students experience working with historical sources, and later on get to apply and upgrade the newly-gained knowledge in class. They feel empathy and respect towards the participants of different historical events. It is also important that they learn how to make their own conclusions about the consequences of wide-spread historical events on individuals, and about which actions those individuals could have possibly taken in specific historical situations.

Keywords: didactics of history, historical interview, oral sources, Yugoslav crisis in the 1980s, the independence of Slovenia

UVOD

Pri poučevanju zgodovine na tehniško usmerjeni šoli se pogosto srečujem s problemom motivacije dijakov. Zlasti ob začetku šolskega leta večkrat slišim »negodovanje«, v smislu: kaj bo meni zgodovina, jaz bom vendar računalniški tehnik! Nekateri dijaki elektro in računalniške smeri, ki jih poučujem, so prepričani, da se je družboslovje zanje zaključilo v osnovni šoli, in pogosto so jim družboslovni predmeti »nujno zlo«. Zato sama večkrat iščem ideje, kako obravnavano snov poenostaviti, približati, da bi jo razumeli in znali prenesti v vsakdanje življenje oziroma sodobnost. Smisel učenja zgodovine je, da nam pomaga razumeti sedanost – in to skušam pokazati tudi dijakom. Zato pri pouku pogosto aktualiziramo, vlečemo vzporednice z dogodki iz preteklosti in današnjim časom, gremo »na teren« oziroma si stvari ogledamo »v živo«, na prostem – vsaj tiste, ki so v naši bližini. Kot zelo zanimiva metoda, ki jo dijaki opravijo večinoma z veseljem, se je izkazal zgodovinski intervju. Seveda intervjuja ne moremo uporabiti za razumevanje oddaljene preteklosti, za katero nimamo več pričevalcev, lahko pa nam zelo učinkovito pomaga pri razumevanju sodobne zgodovine.

ZGODOVINSKI INTERVJU KOT METODA RAZISKOVANJA

Če izvzamemo Herodota in Tukidida, ki sta pri pisanju zgodovine uporabljala samo ustne vire, se je ustno pričevanje v zgodovini uveljavilo šele v zadnjih desetletjih. Ves preostali čas se je zgodovina lahko pisala le s pomočjo pisnih virov, ki naj bi bili edini verodostojni – toda ali so res? Vsak dokument je nekdo napisal in napisal ga je s svojega zornega kota. Prav tako je vsak dokument nastal v točno določenih okoliščinah, ki so zagotovo zaznamovale njegovo vsebino; poleg tega se od današnjih bistveno razlikujejo. Zgodovinar mora razlikovati, s kakšnim namenom je nastal dokument. Dokumenti, ki niso nastali z namenom poročati, so bolj verodostojni od tistih, ki so bili napisani z namenom poročanja – pri tem moramo upoštevati interes avtorjev.¹ Tako je naloga zgodovinarja, da prehaja od podatkov k njihovi razlagi oziroma, kot pravi Marta Verginella: »*dognati stopnjo lažnosti dokumenta, tako da ga dekonstruira ne le z osredotočanjem na subjektivno resnico tistega, ki ga je zapisal, temveč da to resnico razume kot križišče vplivov okolja in časa, v katerem je nastal*«. ² Tudi ustno pričevanje ni objektivno, toda o tem nekoliko kasneje. S kakšnimi razlogi je ustno pričevanje sploh »*vdrl*« v zgodovinopisje?

Najpomembnejši razlog je zagotovo ta, da o mnogih pojavih, ki so vredni zgodovinskega zapisa, nimamo nobenega pisnega dokumenta ali pa so ti zelo skopi. To se jasno pokaže pri preprostih, »*malih*« ljudeh, ki za seboj pustijo le malo pisnih dokumentov. V začetku 20. stoletja so se zgodovinarji začeli ukvarjati tudi s socialno zgodovino. Pri pisanju le-te pa seveda naletimo na težavo: Kje črpati podatke? Kako napisati zgodovino, če pa »*o malih ljudeh*«, ki niso pomembne zgodovinske osebnosti, nimamo nikakršnih pisnih virov? Lahko se ustavimo pri dejstvu, da doživljanje zgodovine malih ljudi ni pomembno, in je ne zapišemo. Sama sem prepričana o nasprotnem: doživljanje pomembnih zgodovinskih prelomnic skozi oči malega človeka nam pomembno osvetli zgodovinsko dogajanje nekega časa. Teza, da so mali ljudje samo pasivni odjemalci tega, kar jim vsili velika politika, se izkaže za neresnično: ljudje vedno v danem zgodovinskem trenutku oblikujejo svoj »*prostor*«, ki je na specifičen način prilagojen zunanjim silam na eni in potrebam skupnosti na drugi strani. Poleg tega so za politiko pomembna

* Vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Zavzetje_mednarodnega_mejnega_prehoda_Vrtojba#/media/File:DOG9103_2_26_Vrtojba_BWX.jpg, dostop: 17. 7. 2018.

1 Brodnik, V. (2014). Pouk zgodovine o vojnah skozi oči otrok in mladostnikov. V: Zgodovina v šoli, letnik 23, št. 1-2, str. 23–45.

2 Verginella, M. idr. (1995). Ljudje v vojni: Druga svetovna vojna v Trstu in na Primorskem. Koper: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, str. 9.

le določena dejstva in ne vsa; kaj se bo ohranilo in kaj ne, je odvisno tudi od političnega sistema v neki družbi. Zagotovo pa nam noben pisni oziroma uradni dokument ne more posredovati doživljanj ljudi ob nekem zgodovinskem dogodku. Na primer: kako so se ljudje odločali za neko politično idejo, kaj so ob tem čutili, kako so si ob določenem kriznem obdobju pomagali preživeti s »sivo« ekonomijo. Zato se mnogi zgodovinarji upravičeno sprašujejo, ali naj zato, ker pisnih virov preprosto ni ali pa jih je zelo malo, določene segmente naše preteklosti pustimo neraziskane, nezapisane in s tem dovolimo, da prej ali slej tonejo v pozabo. Eden takšnih fenomenov, ki ima svetovne razsežnosti, o njem pa imamo zelo pomanjkljivo pisno dokumentacijo, je zgodovina holokavsta. Prav na primeru holokavsta dijakom po navadi obrazložim pomen ustnega pričevanja. Pisnih dokumentov o genocidu nad Judi tako rekoč ni, poleg tega si je nacistični uničevalni stroj kot enega svojih ciljev zadal nalogo, da zabriše vsako sled tega zločina z umorom poslednjega Juda in s tem utiša še zadnjega pričevalca. Anette Wiewiorka, zgodovinarica judovskega rodu, v eni svojih knjig piše: »Nacisti so hoteli z oblička zemlje izbrisati celoten narod, vključno s spominom nanj.« Zgodovinar Ignacij Schiper, ki so ga nacisti ubili v Majdaneku, je to prelepo izrazil takole: »Vse je odvisno od tistih, ki bodo svoje pričevanje zapustili prihodnjim rodovom, od tistih, ki bodo zapisali zgodovino našega časa. Zgodovino po navadi pišejo zmagovalci. Vse, kar vemo o pomorjenih narodih, je to, kar so nam o njih pripravljene povedati njihovi klavci. Če bodo zmagali naši moralci, če bodo oni tisti, ki bodo pisali zgodovino te vojne, bo naše izginotje predstavljeno kot ena najlepših strani svetovne zgodovine ... «³ Pravi »bum« pa je pričevalec doživel z Eichmannovim procesom leta 1961 v Izraelu. Proces je trajal več mesecev in odmeval po vsem svetu. Bistveno pa je to, da je več kot sto preživelih pričalo o posameznih fazah genocida. Svetovna javnost je šele ob tem procesu, torej s pomočjo pričevanj, izvedela, kakšne razsežnosti je imel zločin nad Judi – da je pravzaprav šlo za genocid. »Ustna pričevanja, ki so se na zahtevo tožilca nizala dan za dnem, so pridobila enakovreden status dokumentarnim dokazom in nanje so se odtlej opirali vsi procesi proti nacističnim zločincem.«⁴ Prav z vprašanjem genocida nad Judi je pričevalec dobil svoj prostor v zgodovini. Ustna zgodovina je največ privržencev dobila med raziskovalci sodobne zgodovine. V Italiji na primer so začeli raziskovati nenapisano zgodovino fašizma.

Pri ustni zgodovini moramo seveda najprej razčistiti z žgočim metodološkim spoznanjem, kako objektivna je lahko ustna zgodovina. Vsako pričevanje je edinstveno in nujno subjektivno. Vendar prav s pomočjo subjektivne zgodovine lahko postavimo nova vprašanja pri odkrivanju preteklosti in tako dobimo globlji, kompleksnejši pogled na celotno zgodovino. Ustna zgodovina ne more nadomestiti zgodovine, temelječe na pisnih virih, lahko pa zapolni praznine, ki nastajajo zaradi pomanjkanja pisnih virov, in lahko opozori na dejstva, ki jih s pomočjo uradnih dokumentov ne moremo zaznati. Pričevanji dveh ljudi o istem dogodku nista nikoli enaki, saj je vsak pričevalec neki dogodek »obdelal« s svojega zornega kota. V ustnih pričevanjih opazimo veliko napak, ki se ne ujemajo z dejanskimi zgodovinskimi dejstvi. Vendar lahko prav to dejstvo zgodovinar, ki mora poznati tudi nekaj psiholoških veščin, koristno uporabi – številne napake, zamolčanja oziroma potlačitve nam dajo osnovo za interpretacijo pričevanj. Interpretacija ustnih pričevanj je nujna, saj le tako odkrijemo pomembne vzgibe delovanja pričevalcev.

Slovenska miličnika branita mednarodni mejni prehod Vrtojba.

(Foto: Miško Kranjec.)
(Vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Zavzetje_mednarodnega_mejnega_prehoda_Vrtojba#/media/File:DOG9104_2_09_Vrtojba_BWX.jpg, dostop: 17. 7. 2018.)

³ Wiewiorka, A. (2000). Kako sem hčerki razložila Auschwitz. Ljubljana: Cankarjeva založba, str. 30.

⁴ Verginella, M. (2000). Zgodovina žrtev in krivnikov. V: Benz, W. (2000). Holokavst. Ljubljana: Inštitut za civilizacijo in kulturo, str. 121.

Ustna pričevanja seveda še niso zgodovina, pač pa gre za vire prve roke, na temelju katerih je napisana zgodovina, ki temelji na različnih dostopnih zgodovinskih virih.⁵

PRIPRAVA DIJAKOV NA IZVEDBO ZGODOVINSKEGA INTERVJUJA

Dijakom sem pred izdelavo intervjuja poskušala pojasniti smisel zgodovinskega intervjuja: zanima nas, kako so njihovi sorodniki, starši, znanci ... preživeli neko izbrano časovno obdobje. Možne teme raziskovanja pri pouku zgodovine v srednji šoli so številne: temo lahko oblikujemo zelo široko, npr: druga svetovna vojna in čas po njej, življenje v Jugoslaviji, Jugoslovanska kriza v 80. letih. Lahko izberemo temo iz socialne zgodovine, pri čemer se prilagajamo stroki, za katero se dijak izobražuje: npr: zabava njihovih staršev, ko so bili mladi; razvoj avtomobilizma v njihovi družini (vprašanja so iz dijakov kar »vrela«: Kdo v njihovem sorodstvu je imel prvi avtomobil? Kakšne znamke? Koliko časa je delal zanj? Kakšne zmogljivosti je imel ta avtomobil? Koliko časa so ga uporabljali? Kako drag je bil bencin?). Ker poučujem na Primorskem, dijake spodbujam, naj, če poznajo koga, ki hrani spomine (seveda prenesene že od svojih staršev) na življenje v času fašizma, z njim opravijo intervju – pričevalcev iz tega obdobja namreč skoraj ni več. Izberemo temo, za katero želimo, da dijaki o njej poglobijo in razširijo svoje znanje.

V 3. letniku programa računalniški tehnik sem za temo intervjuja izbrala prelomne dogodke leta 1990 in 1991 na Slovenskem. O tej temi so intervjuje v preteklih šolskih letih izvedli tudi dijaki poklicnega izobraževanja.

Skladno s cilji, zapisanimi v katalogu znanj, smo pri pouku obravnavali temo Jugoslovanska kriza in slovenska pot v samostojnost. Zasedovala sem naslednje učne cilje:

- dijaki opišejo položaj Slovenije kot ene od 6 jugoslovanskih republik;
- dijaki poznajo vzroke za razpad Jugoslavije (naštejejo konkretne primere, kako se je kazala kriza v Jugoslaviji v 80. letih);
- dijaki navedejo dogodke na Slovenskem, ki so privedli do nastanka političnega pluralizma (pluralne strankarske demokracije) konec 80. in na začetku 90. let (izid 57. številke Nove revije, vloga Društva pisateljev, afera JBTZ, Jože Pučnik, DEMOS, prve demokratične volitve);
- dijaki poznajo razloge za razpis plebiscita in njegov rezultat;
- opišejo, kako je potekala razglasitev samostojne in neodvisne Slovenije in kako sta se na to odzvala JLA in jugoslovanski politični vrh;
- razložijo potek vojne za Slovenijo;
- razložijo pot do mednarodnega priznanja Slovenije (dijakom sem razložila, da polnopravno članstvo Slovenije v OZN pomeni dejanski uspešen zaključek procesa slovenskega osamosvajanja).

Ko smo končali z obravnavo predpisane učne snovi, sem eno učno uro namenila spoznavanju vloge ustne zgodovine in spoznavanju metode zgodovinskega intervjuja ter navodilom za izdelavo intervjuja. Z dijaki smo najprej ponovili znanje o zgodovinskih virih in osmislili rabo ustnih virov. Skupaj smo v pogovoru iskali razloge, zakaj uporabiti ustne vire oziroma z nekom narediti intervju: gre za raziskovanje tega, kako preprosti, mali ljudje doživljajo dogodke, na katere nimajo veliko vpliva, so jim vsiljeni prek velike politike, vendar jih morajo živeti. Ljudje v vsakdanjem življenju vedno najdejo način, kako se najbolje prilagoditi

⁵ Brodnik, V. (2014). Pouk zgodovine o vojnah skozi oči otrok in mladostnikov. V: Zgodovina v šoli, letnik 23, št. 1-2, str. 23-45.

veliki politiki. Tudi doživljanje preprostih ljudi je zgodovina. Razloge v prid izdelavi intervjuja smo sproti zapisovali na tablo. Izpostavili smo dilemo o objektivnosti pripovedovanja intervjuvancev: ustna zgodovina nikakor ni objektivna, saj nam predstavi le pogled pripovedovalca na neki dogodek. Kljub temu pa ta zgodovina lahko pomembno zapolni praznino zgodovine, temelječe na pisnih virih. Naš pogled na neko dogajanje bo tako globlji in celovitejši. V zadnjem delu ure sem dijakom posredovala navodila o »*tehnični*« izvedbi intervjuja: izpostavili smo najpomembnejše smernice izdelave intervjuja in povzetke sproti zapisovali v zvezek. Na intervju se je treba skrbno pripraviti. Intervju mora biti sestavljen iz:

- naslova,
- uvoda, v katerem predstavijo sogovornika,
- sledijo vprašanja in odgovori,
- ob koncu se intervjuvancu zahvalimo,
- na koncu intervjuja se vedno podpišemo.

Navodila za izvedbo intervjuja:

- Osebo, s katero želijo narediti intervju, naj najprej vprašajo, ali se s tem strinja. Potem naj ji povedo temo intervjuja in dejstvo, da jih zanima samo to, kaj je on/ona počel/-a v tem času, kakšni so njegovi/njeni spomini na ta čas in ne to, kaj je takrat počela uradna politika.
- Z intervjuvancem naj se v začetku dogovorijo za datum in uro, ko bodo opravili intervju, in določijo tehniko zapisa: če oseba privoli, intervju lahko posnamejo, sicer pa naj si raziskovalci pripoved zapišejo. Dijake sem opozorila, da imajo mnogi ljudje strah pred snemalnimi napravami in da lahko zaradi tega njihova pripoved zamre.
- Dijakom sem svetovala, naj si pred izvedbo intervjuja izdelajo »*skico*« intervjuja, to je, zastavijo naj si vsaj okvirna vprašanja. Pazijo naj, da vprašanja ne bodo preveč ozko usmerjena, saj bodo tako zatrli pripoved. Pripovedovalca ne smemo nikoli popravljati, češ da njegov odgovor ni pravilen. Če hočemo, da bomo izvedeli čim več, moramo kazati zanimanje za pripoved, se strinjati s pripovedovalcem in biti radovedni.
- Naslednjo težavo, zlasti učno šibkejšim dijakom, je predstavljalo zastavljanje vprašanj: Kakšna vprašanja naj zastavijo? Poudarila sem, da ne iščemo zgodovine, kot je zapisana v knjigah, ampak konkretne občutke ljudi, njihovo doživljanje, njihovo ravnanje, njihova čustva v konkretni zgodovinski situaciji. S postavljanjem vprašanj se niso obremenjevali dijaki, ki so obravnavano snov razumeli že pri pouku. Zato sem dijakom pojasnila, da je prvi pogoj za postavljanje vprašanj iz določenega obdobja poznavanje najpomembnejših zgodovinskih dogodkov, ki so se zgodili v času, o katerem delamo intervju. Torej, preden izvedejo intervju, naj se iz šolske literature (zvezek, učbenik) naučijo temo o Sloveniji v 80. letih in slovenskem osamosvajanju, šele nato bodo lahko zastavljali smiselna vprašanja. Če namreč ne veš, kaj moraš vprašati, tudi izvedel ne boš nič. Za lažje delo učno šibkejših dijakov smo z metodo »*nevihta možganov*« nanizali nekaj primernih vprašanj, ki so se nanašala na čas gospodarske in politične krize v Jugoslaviji v 80. letih, ustanovitev prvih političnih strank, izvedbo plebiscita, razglasitev neodvisnosti, vojno za Slovenijo, prva leta po osamosvojitvi ...
- Dijaki so izrazili strah pred tem, da bodo odgovori napačni. Poudarila sem, da napačnih odgovorov ni, saj iščemo konkretne izkušnje ljudi in ne znanja posameznika o npr. zgodovinskih pogodbah.

Vojaki in občani pred spopadom na mednarodnem mejnem prehodu Rožna Dolina.

(Foto: Peter Božič.)

(Vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Spopad_za_mejni_prehod_Ro%C5%BEna_Dolina#/media/File:Vojaki_JLA_in_ob%C4%8Dani_pred_spopadom_v_Ro%C5%BEni_Dolini.jpg, dostop: 17. 7. 2018.)

Teritorialci so z armbrustom zadeli tank v križišču pred mednarodnim mejnim prehodom Rožna Dolina.

(Foto: Peter Božič.)
(Vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Spopad_za_mejni_prehod_Ro%C5%BEna_Dolina#/media/File:Teritorialci_so_z_armbrustom_zadeli_tank_v_kri%C5%BEi%C5%A1%C4%8Du_pred_MMP_Ro%C5%BEna_Dolina.jpg, dostop: 17. 7. 2018.)

Ob koncu ure smo določili rok za oddajo intervjuja in omejitve pri dolžini. Intervju naj bodo dolgi približno eno tipkano stran (robovi in pisava določeni, prav tako razmiki med vrsticami). Vsak dijak mora zastaviti vsaj 7 vprašanj.

KOGA NAJ INTERVJUVAJO?

To, s kom bodo opravili intervju, sem prepustila njihovi izbiri: lahko so to starši, stari starši, kdo od sorodnikov, prijateljev, znancev ... Dijake sem spodbujala tudi s tem, da naj zapišejo vsaj delček zgodbe iz njihove družine, saj bodo tako veliko vedeli o svojih najbližjih in bodo lahko nanje tudi ponosni; sami starši ali stari starši pa so po navadi navdušeni, da se nekdo zanima za njihovo preteklost. Veliko dijakov se je navdušilo nad tem, da bodo lahko zapisali zgodbo svojega očeta, ki je bil vojak teritorialne obrambe, ali mame, ki je bila zdravnica med osamosvojitveno vojno ... Ker imamo na šoli nekaj dijakov, ki prihajajo iz predelov bivše Jugoslavije, so intervjuvali starše o tem, kako se spominjajo razpada skupne države.

KAKO OCENITI INTERVJU?

Veliko težavo pri ocenjevanju predstavlja nevarnost, da ocenjujemo odgovore – kaj hitro se zgodi, da namesto dijakovega ocenimo delo intervjuvanca! Zato pri ocenjevanju pregledam obliko intervjuja in strukturo vprašanj: Se ta nanašajo na predpisano zgodovinsko temo? Je dijak pokazal izvirnost pri postavljanju vprašanj? Si vprašanja logično sledijo, sledijo pripovedi intervjuvanca? Z oceno odlično so bili ocenjeni izdelki, kjer je dijak smiselno postavljaj vprašanja, le-ta sledijo pripovedi intervjuvanca, iz zastavljenih vprašanj se vidi, da dijak pozna zgodovinsko obdobje, o katerem sprašuje, oblika intervjuja ustreza predpisanim pravilom. Z oceno prav dobro sem ocenila izdelke, kjer dijak ni najbolje sledil pripovedi intervjuvanca in je morda prekinil tok njegove pripovedi ali pa ni v celoti zadostil obliki intervjuja. Z oceno dobro sem ocenila izdelke, kjer je dijak večkrat prekinil pripoved intervjuja, oblikovno slabo zasnoval izdelek, vendar zadostil standardom pri dolžini intervjuja. Z oceno zadostno sem ocenila izdelke, ki so imeli minimalno število zastavljenih vprašanj, so bili slabo oblikovno zasnovani, vprašanja pa niso kazala na dijakovo izvirnost oziroma so bila v celoti prepisana iz predlaganih vprašanj, ki smo jih »za vajo« navedli pri pouku. Z oceno nezadostno so bili ocenjeni dijaki, ki intervjuja niso oddali ali so ga oblikovali izjemo slabo, ni ustrezal predpisanim navodilom glede dolžine ali določene teme.

ODLOMKI IZ INTERVJUJEV O OSAMOSVOJITVI SLOVENIJE⁶

Dijakinja B. P., 3. letnik SSI, smer računalniški tehnik, intervju z očetom

Kako se spominjaš življenja pod Jugoslavijo?

»Spominjam se bonov za bencin, še bolj pa se spominjam tega, da ob torkih niso smeli voziti avtomobili, ki so imeli na tablici parno številko, ob četrkih pa niso smeli voziti avtomobili,

⁶ Navedb dijakov in njihovih intervjuvancev ne preverjam in jih pri pouku ne komentiram. Dijaki namreč vedno, preden se lotijo intervjujev, izrazijo pomisleke, da njihovi starši ne vedo vsega natančno, da niso strokovnjaki in se bojijo, da bodo njihovi odgovori napačni. Zato vedno znova poudarjam, da napačnih odgovorov ni, da gre za njihove spomine, ki nam lahko dodatno osvetlijo dogajanje v nekem obdobju.

ki so imeli zadnjo številko na tablici liho. Tisti čas je bila pomembna številka na tablici, tako da tisti, ki je bil bolj premožen, je imel dva avta, enega s parno in drugega z neparno številko. V primerjavi s finančnim stanjem je sedaj boljše kot takrat, vendar je bilo takrat tudi manj materialnih dobrin, kot jih imamo sedaj. Ker so bile plače in štipendije precej majhne, se spominjam tega, kako sem iz Italije »prišvercal« za srednjo šolo kalkulator v spodnjih hlačah. Za eno polno prikolico (od avta) opek so bile potrebne 4 prepustnice. Na mesec si lahko iz Italije prinesel 2 kilograma kave. Ko so bile volitve, sem volil za DEMOS.«

Kakšen je bil tvoj odziv na osamosvojitve Slovenije in kakšno je tvoje mnenje danes?

»Ko se je začel proces osvoboditve, smo bili veseli, da se bomo osamosvojili, imeli smo velika pričakovanja, vendar danes sem razočaran nad vsem tem. Od osamosvojitve so Slovenijo prodali in pokradli, tovarne, ki so zdržale 1. in 2. svetovno vojno, kot je na primer bil PEKO, so prodali drugim lastnikom.«

Dijak T. H., 3. letnik SSI, smer računalniški tehnik, intervju z očetom

Kako se spominjaš življenja v Jugoslaviji pred osamosvojitvijo?

»Ko smo imeli Zastavo 750, bolj znano kot »fičo«, je veljalo pravilo par-nepar. To pomeni, da so ob določenih dnevih vozili samo avtomobili, katerih registrska številka se je končala na sodo, ob drugih pa liho številko. Na to pravilo je moj oče enkrat pozabil, in ko ga je takratna milica ustavila, se je kazni izognil z izgovorom, da je moj brat bolan in ga peljemo k zdravniku. Bonov za bencin se bolj bežno spomnim, vendar mi je ostalo v spominu to, da smo na bencinski črpalki čakali polnoč, da smo unovčili bone za naslednji mesec.«

»V tem času se je zelo splačalo zidati hišo, saj so po nekaj letih banke klicale občane, naj pridejo plačat preostanek kredita, ker je bil papir, na katerem je bila natisnjena položnica, več vreden kot kredit. Spomnim se, da sem v času šolanja leta 1989 imel štipendijo takratnih 45 milijonov dinarjev.«

»V Italijo smo hodili kupovat kavo in oblačila, saj je bila v Jugoslaviji kriza in je blaga primanjkovalo, če je blago že bilo, je bilo izjemno drago. To blago smo skrivali pod rezervne gume, sedežne prevleke, moja mama si je enkrat oblekla krilo pod krilo. Delavci, ki so delali v tujini, so lahko po toliko letih dela uvozili avtomobil brez davka. Takrat je moj stric iz Nemčije uvozil Audi 80 letnik 1983.«

Se spominjaš demonstracij in procesa proti četverici?

»Za nas so bili takrat junaki in z njimi smo sočustvovali. Sam se demonstracij nisem udeležil, sem jih pa spremljal po televiziji.«

Se spomniš plebiscita?

»O prvih volitvah in plebiscitu se ne spomnim veliko, vem pa da so vsi glasovali za samostojno Slovenijo razen takratnih oficirjev JLA in zavednih pripadnikov drugih jugoslovanskih republik.«

Kako je bilo ob razglasitvi samostojnosti?

»Vsi smo se veselili in spomnim se izjave Milana Kučana: "Danes so sanje dovoljene, jutri je nov dan." In naslednji dan se je začela desetdnevna vojna.«

Povej kaj o vojni!

»Spremljali smo poročila, ob našem bloku je bila takratna vojašnica Srečka Kosovela, kjer je bil tank, ki je bil s topovsko cevjo usmerjen proti našemu bloku. Ob vsakem alarmu za zračni napad smo odhiteli v klet. Na Hubeljskem mostu so bile betonske protitankovske blokade. Takrat sem delal na Mlinotestu in spomnim se, da so stare neregistrirane tovornjake odpeljali na poljske poti, da so tankom preprečevali poti proti Vrtojbi in Rožni dolini. Spomnim se tudi letalskih napadov na komunikacijske antene na Nanosu. V spalnici sem nad glavo imel radiatorske cevi, in ko sem se pretegoval, sem imel navado, da sem jih prijel. Neke noči ob treh zjutraj sem kot po navadi prijel za cevi in začutil rahel potres. Naslednje jutro smo izvedeli, da so v Črnem Vrhu raztreli skladišče streliva. V tem vojnem času je v družini prevladovalo nelagodje, saj je neposredna bližina vojašnice predstavljala grožnjo.«

Dijak A. Š., 3. letnik SSI, smer računalniški tehnik, intervju z očetom

V desetdnevni vojni, ki se je dogajala leta 1991, je sodeloval tudi moj oče. Takrat je bil star 23 let in je študiral v Ljubljani. Za sodelovanje se je odločil zaradi slabe izkušnje pri služenju vojaškega roka v JLA, kjer so jih oficirji JLA leta 88 poskušali obrniti proti lastnemu narodu. Oče je deloval večinoma na opazovalnicah, saj so bili kot radioamateriji poklicani kot pomoč za komuniciranje ter opazovanje zračnega prostora na lokacijah Trnovo, Sveta gora, Renški hrib, Rožna Dolina. Njihova naloga je bila varovanje civilistov ter opozarjanje na morebitne napade iz zraka. Na opazovalnicah so bili oskrbljeni s hrano, pijačo in šotori, ti so bili zamaskirani, zaradi varnosti pred bombardiranjem. Opazovalnice niso bile del ožjega borišča, vendar so imeli stalno nekoga budnega na opazovanju. Pogosto so bili v strahu, saj niso vedeli, ali so vojaki, ki so varovali njih, opravljali svoje delo.

V Rožni Dolini je pa prišlo do spopada zaradi groženj poveljnika enote JLA. Ker so grožnje postajale vedno hujše, je bila tja poslana specialna enota, kasneje tudi protitankovski minomet. Hitro za tem se je začelo neorganizirano streljanje iz obeh strani. Mladi vojaki JLA, ki se niso hoteli bojevati, so izginjali tako, da so jih teritorialci jemali v vozila in prepeljali v zaklonišče v Novi Gorici. Po končani vojni so se jim matere prišle osebno zahvalit za to dejanje. občutek na bojiščih je bil večinoma obupen, saj se ti prizor mladih fantov, ki so obležali težko ranjeni, zarije globoko v spomin in te spremlja še dolgo časa. Bili so zaskrbljeni, saj niso vedeli, koliko časa bo trajala ta vojna. Na srečo je JLA naredila taktično napako, ker so prišli do meje z Italijo. Tam so jih pričakali oboroženi Italijani, saj so branili svoje ozemlje in niso vedeli, kaj se dogaja. Poti nazaj pa tudi niso imeli, saj so narobe ocenili, kako se bo odzval slovenski narod. Pričakovali so strah, dobili pa so boj, saj jim je naš narod preprečil umik in so se zaradi pomanjkanja osnovnih potrebščin morali predati.

Tako je moj oče doživljal deset dnevno vojno za samostojno Slovenijo. Čeprav je bila vojna kratka, je to čas, ki se ga bo spominjal še dolgo.

SKLEP

Dijaki so nad izdelavo intervjuja večinoma navdušeni in ob koncu zadovoljni, da so nalogo opravili. Eden od njih je celo pripisal, »*da sem se končno spomnila nekaj zanimivega*«, čeprav se trudim v tej smeri ... Pomembno je, da dijaki začutijo, da je zgodovina del nas, našega življenja, in ne nekaj oddaljenega od trenutnih družbenih razmer. Prav tako je pomembno, da vsi dijaki pridobijo konkretno izkušnjo raziskovanja – in zgodovinski intervju vsekakor oboje omogoča. Z izdelavo intervjuja pa tudi bistveno poglobijo znanje o temi, ki jo raziskujejo.

VIRI IN LITERATURA

Brodnik, V. (2014). Pouk zgodovine o vojnah skozi oči otrok in mladostnikov. V: Zgodovina v šoli, letnik 23, št. 1-2, str. 23–45.

Verginella, M. (2000). Zgodovina žrtev in krvnikov. V: Benz, W. (2000). Holokavst. Ljubljana. Inštitut za civilizacijo in kulturo.

Verginella, M. idr. (1995). Ljudje v vojni: Druga svetovna vojna v Trstu in na Primorskem. Koper: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.

Wievorka, A. (2000). Kako sem hčerki razložila Auschwitz. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Miličniki in občani vodijo zajete vojake na mednarodnem mejnem prehodu Rožna Dolina.

(Foto: Peter Božič.)

(Vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Spopad_za_mejni_prehod_Ro%C5%BEna_Dolina#/media/File:Zajeti_vojaki_v_Ro%C5%BEni_Dolini.jpg, dostop: 17. 7. 2018.)

POPRAVEK

Dopolnitev k članku Nataše Šekoranja Špiler z naslovom »*Peščica zemlje*«: izgon ljudi iz Posavja v času druge svetovne vojne – delo z zgodovinskimi viri (Zgodovina v šoli, letnik 26, št. 1)

Vir pesnitve z naslovom 3011 bizeljskih izgnancev avtorice Mace Demšič, por. Jogan je Vabilo na prireditev ob 60. Letnici izгона večine krajanov Bizeljskega v nemška taborišča. Prireditev je bila 10. 11. 2001 v telovadnici Osnovne šole Bizeljsko, organizirala pa jo je Krajevna organizacija Društva izgnancev Slovenije Bizeljsko. Pesnitev je objavljena kot vir št. 26 na str. 76.

Vir št. 13 (Pričevanje izgnanke Ane Iljaš) na str. 71 in vir št. 17 (Pričevanje izgnanke Marije Fila) na str. 73 sta iz knjige: Jogan, Maca, Kržan, Metka ur. (2011). Bizeljsko: 3011 jih je šlo. Bizeljsko: Krajevna organizacija Društva izgnancev Slovenije Bizeljsko, str. 54 in str. 42.

Seznam virov in literature na str. 81 pa se dopolni še z deloma:

Demšič, Maca, por. Jogan (2001). 3011 bizeljskih izgnancev. Vabilo na prireditev ob 60. letnici izгона večine krajanov Bizeljskega v nemška taborišča dne 10. 11. 2001. Bizeljsko: Krajevna organizacija Društva izgnancev Slovenije Bizeljsko

Jogan, Maca, Kržan, Metka ur. (2011). Bizeljsko: 3011 jih je šlo. Bizeljsko: Krajevna organizacija Društva izgnancev Slovenije Bizeljsko.